

Силабус курсу:

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Ступінь вищої освіти:	магістр
Спеціальність:	
Рік підготовки:	2
Семестр викладання:	3 (осінній)
Кількість кредитів ЄКТС:	5
Мова(-и) викладання:	українська
Вид семестрового контролю	залік

Автор курсу та лектор:

к.е.н., доц., Христенко Лариса Миколаївна

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

доцент кафедри публічного управління, менеджменту та маркетингу

посада

hristenko@snu.edu.ua	+38-066-066-1049	Viber за номером телефону	511ГК аудиторія кафедри ПУММ
електронна адреса	телефон	месенджер	консультації

Анотація навчального курсу

Цілі вивчення курсу:

Вивчення курсу передбачає систематизацію знань здобувачів щодо: сутності, мети та функцій фінансового менеджменту на рівні економічних суб'єктів (підприємств, організацій); методичних засад побудови систем забезпечення фінансового менеджменту; механізмів формування фінансової стратегії; основ управління активами і капіталом суб'єктів, фінансовими інвестиціями, грошовими потоками, фінансовими ризиками; основ антикризового фінансового управління, спрямованого на відновлення фінансової рівноваги суб'єктів господарювання у процесі їхнього розвитку; закріплення на практиці вмінь та навичок здобувачів щодо: правильності постановки завдань фінансового менеджменту у розрізі окремих суб'єктів господарювання та виділення його основних функцій; формування стратегічних цілей фінансової діяльності суб'єктів та побудови ефективної фінансової стратегії з врахуванням фінансово-економічного стану та положення на ринку; застосування методик та способів управління активами, фінансовими результатами, капіталом, грошовими потоками, фінансовими інвестиціями, фінансовими ризиками у розрізі окремих видів операцій і напрямів фінансової діяльності суб'єктів; оцінки стану господарюючих суб'єктів та практичної поведінки у період визнання кризового стану.

Курс може бути корисним здобувачам будь-якої спеціальності.

Результати навчання:

Знати: сутність основних сучасних тенденцій у галузі фінансів організації; головну мету фінансового менеджменту; функції фінансового менеджменту як керуючої підсистеми управління, так і спеціальної області управління; склад та особливості застосування систем забезпечення фінансового менеджменту; методологічні засади формування і реалізації фінансової стратегії та фінансової політики; основи процесу формування та використання оборотних та необоротних активів підприємства; особливості управління грошовими потоками від

операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства; особливості управління капіталом підприємства, умови формування його структури, методи та способи управління власним, залученим та позиковим капіталом; економічну сутність та класифікацію фінансових інвестицій підприємства, процедур формування інвестиційного портфелю підприємства; причини виникнення, можливі наслідки та методи врегулювання фінансових ризиків та ін.

Вміти:

формувати систему організаційного та інформаційного забезпечення фінансового менеджменту господарюючого суб'єкта; досліджувати фінансовий стан господарюючого суб'єкта, знаходити резерви його зміцнення; розробляти фінансовий план за окремими напрямками діяльності господарюючого суб'єкта;

застосовувати основні методи аналізу та планування активів; застосовувати основні методи аналізу капіталу, обґрунтування потреби в капіталі, оцінювання вартості капіталу та оптимізації його структури; оцінювати ефективність реальних інвестицій, формувати програми їх реалізації, обґрунтовувати потреби в інвестиційних ресурсах; оцінювати фінансові інвестиції та формувати інвестиційний портфель; застосовувати основні методи аналізу та планування грошових потоків; оцінювати фінансові ризики, обґрунтовувати методи їх реалізації та зовнішнього страхування; оцінювати вірогідність банкрутства та виявляти шляхи і механізми його запобігання.

Передумови до початку вивчення:

Базові знання щодо загальних економічних процесів на макро- і мікрорівнях; загальне уявлення про економічні, фінансові та облікові питання у розрізі господарюючого суб'єкта; навички у сфері наукових досліджень та прийнятті управлінських рішень.

Мета курсу (набуті компетентності)

Метою викладання дисципліни «Фінансовий менеджмент» є систематизація знань здобувачів та поглиблене вивчення основних фінансових теорій, оволодіння сучасними прийомами, методами та інструментами фінансового менеджменту, які спрямовані на прийняття найбільш ефективних управлінських рішень із фінансових питань в галузі управління господарськими активами, джерелами їх формування, грошовими потоками, інвестиціями, фінансовими ризиками та антикризового фінансового управління, отримання на цій основі інформації задля розробки ефективної фінансової стратегії та політики.

В наслідок вивчення даного навчального курсу здобувач вищої освіти набуде наступних компетентностей:

навички у застосуванні фінансових аспектів проектного підходу в управлінні організацією у частині формулювання мети, системи завдань, обґрунтування джерел фінансування проектів;

навички у проведенні комплексного аналізу фінансово-економічного стану та результатів діяльності організації (підприємства, установи) з використанням сучасних методик з метою виявлення резервів їхнього покращення;

здатність визначати потребу в капіталі за його формою, структурою та ціною, застосовувати методи управління рухом капіталу в корпорації та обігом корпоративних цінних паперів, обирати та оцінювати ефективність дивідендної політики корпорації;

здатність розраховувати потребу у ресурсному забезпеченні діяльності організації в цілому, а також реалізації окремих фінансових та інвестиційних проектів, оцінювати їхню економічну ефективність та впроваджувати у господарську діяльність організації;

здатність організовувати управлінський і фінансовий облік та звітність за результатами діяльності організації, уміти забезпечувати своєчасне виконання зобов'язань перед державними та комерційними контрагентами.

Структура курсу

№	Тема	Години (Л/ПЗ) за формами навчання	Стислий зміст	Інструменти і завдання
<i>Змістовний модуль. Концептуальні основи фінансового менеджменту</i>				
1	Сутність, мета та функції фінансового менеджменту господарюючого суб'єкта (підприємства, організації).	денна 2/1 заочна 0,5/0	Поняття фінансового менеджменту підприємства (організації). Місце фінансового менеджменту у загальній системі управління підприємством (організацією). Основні принципи фінансового менеджменту. Головна мета фінансового менеджменту. Завдання фінансового менеджменту. Основні функції фінансового менеджменту як керуючої та керованої підсистем управління господарюючим суб'єктом (підприємством, організацією).	Презентації в PowerPoint. Ділові ігри. Практичні справи. Аналіз ситуацій. Тести. Індивідуальні завдання.
2	Методичні засади формування систем забезпечення фінансового менеджменту господарюючого суб'єкта (підприємства, організації).	денна 4/1 заочна 0,5/0,25	Поняття систем забезпечення фінансового менеджменту. Склад основних систем фінансового менеджменту, їх взаємозв'язок. Система правового забезпечення фінансового менеджменту. Основні напрями державного регулювання фінансової діяльності підприємства (організації). Критерії формування та удосконалення податкової політики в Україні. Система організаційного забезпечення фінансового менеджменту, її сутність та зміст. Системи внутрішнього фінансового контролю їх сутність та особливості. Концепція фінансового контролінгу, її зміст.	Презентації в PowerPoint. Ділові ігри. Практичні справи. Аналіз ситуацій. Тести. Індивідуальні завдання.
3	Фінансова стратегія господарюючого суб'єкта (підприємства, організації).	денна 4/2 заочна 0,5/0,25	Методологічні принципи розроблення фінансової стратегії підприємства (організації). Домінантні сфери загальної фінансової стратегії. Основні етапи розроблення і реалізації фінансової стратегії. Формування стратегічних цілей фінансової діяльності підприємства (організації). Формування портфелю можливих стратегічних альтернатив фінансового розвитку суб'єкта господарювання. Оцінювання розробленої фінансової стратегії у межах окремих її складових. Управління реалізацією фінансової стратегії. Побудова системи контролю реалізації фінансової стратегії.	Презентації в PowerPoint. Ділові ігри. Практичні справи. Аналіз ситуацій. Тести. Індивідуальні завдання.
4	Управління активами господарюючого суб'єкта (підприємства, організації).	денна 4/2 заочна 0,5/0,25	Особливості управління формуванням активів підприємства (організації). Основні принципи формування активів підприємства (організації). Основні етапи процесу управління використанням операційних активів підприємства (організації). Найважливіші критерії оцінки рівня ефективності використання операційних активів підприємства (організації). Політика управління фінансуванням оборотних та необоротних активів й чинниками, що обумовлюють її вибір. Поняття чистого робочого	

№	Тема	Години (Л/ПЗ) за формами навчання	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			капіталу. Показники та методи стану фінансування оборотних та необоротних активів підприємства (організації). Планування обсягу поточного фінансування оборотних активів з врахуванням фінансового циклу. Оптимізація структури джерел фінансування активів.	
5	Управління капіталом господарюючого суб'єкта (підприємства, організації).	денна 4/2 заочна 0,5/0,25	Управління формуванням власних фінансових ресурсів підприємства (організації), його сутність, задачі та послідовність здійснення. Методи визначення загальної потреби у власних фінансових ресурсах. Управління емісією акцій, його сутність та послідовність здійснення. Управління формуванням позикових фінансових ресурсів підприємства (організації), його сутність, завдання та послідовність здійснення. Методи визначення загальної потреби суб'єкта господарювання у позикових коштах. Управління залученням товарного кредиту, його зміст і порядок здійснення. Чинники, що обумовлюють вибір виду товарного кредиту. Визначення середнього періоду використання товарного кредиту.	
<i>Змістовний модуль. Управління специфічними областями фінансового менеджменту</i>				
6	Управління грошовими потоками господарюючого суб'єкта (підприємства, організації).	денна 4/2 заочна 0,5/0,25	Сутність та завдання управління грошовими потоками підприємства (організації). Методи ідентифікації обсягу та складу грошових потоків підприємства (організації). Політика управління грошовими потоками, її сутність та типи. Поняття оптимізації грошових потоків господарюючого суб'єкта. Характеристика дефіцитного та надлишкового грошових потоків. Планування обсягів та структури грошових потоків підприємства (організації), його види. Система платіжних календарів господарюючого суб'єкта (підприємства, організації), порядок їх розроблення та використання.	Презентації в PowerPoint. Ділові ігри. Практичні справи. Аналіз ситуацій. Тести. Індивідуальні завдання.
7	Основи управління інвестиціями господарюючого суб'єкта (підприємства, організації)	денна 2/2 заочна 0,5/0,25	Економічна сутність та класифікація інвестицій. Сутність та завдання управління інвестиціями господарюючого суб'єкта (підприємства, організації). Інвестиційна політика, її сутність та типи. Управління реальними інвестиціями, о форми його здійснення. Показники і методи оцінювання ефективності інвестиційних проектів. Управління фінансовими інвестиціями, особливості та форми його здійснення. Види основних фінансових інструментів інвестування та характеристика їх інвестиційних якостей. Методи оцінювання вартості окремих фінансових інструментів	Презентації в PowerPoint. Ділові ігри. Практичні справи. Аналіз ситуацій. Тести. Індивідуальні завдання.

№	Тема	Години (Л/ПЗ) за формами навчання	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			інвестування. Поняття портфеля фінансових інвестицій та класифікація його складових.	
8	Управління фінансовими ризиками господарюючого суб'єкта (підприємства, організації)	денна 2/1 заочна 0,25/0,25	Політика управління фінансовими ризиками. Ідентифікація окремих видів фінансових ризиків. Формування загального портфеля ідентифікованих ризиків. Первісне оцінювання рівня фінансових ризиків. Методи оцінювання рівня вірогідності настання ризикової події. Групування фінансових операцій господарюючого суб'єкта за зонами ризику. Методи прийняття управлінських рішень в умовах ризику. Методи запобігання ризикам. Методи хеджування як засоби мінімізації ризику. Диверсифікація напрямів фінансової діяльності. Розподіл ризику серед партнерів по фінансових операціях. Внутрішнє страхування фінансових ризиків. Зовнішнє страхування фінансових ризиків.	Презентації в PowerPoint. Ділові ігри. Практичні вправи. Аналіз ситуацій. Тести. Індивідуальні завдання.
9	Основи антикризового фінансового управління господарюючого суб'єкта (підприємства, організації)	денна 2/1 заочна 0,25/0,25	Сутність та завдання антикризового фінансового управління підприємством (організацією). Основні етапи процесу антикризового фінансового управління підприємством. Діагностика фінансової кризи господарюючого суб'єкта, її сутність та завдання. Основні зовнішні та внутрішні чинники, що обумовлюють виникнення фінансової кризи. Система внутрішніх механізмів фінансової стабілізації підприємства (організації). Система зовнішніх механізмів фінансової стабілізації підприємства. Реструктуризація заборгованості підприємства, її основні форми та умови здійснення. Реорганізація підприємств (організацій), її основні форми фінансові умови здійснення.	Презентації в PowerPoint. Ділові ігри. Практичні вправи. Аналіз ситуацій. Тести. Індивідуальні завдання.

Рекомендована література

Основна література

Законодавчі і нормативні матеріали:

1. Журнал «Бізнес». URL: <https://www.business.ua/>
2. Кодекс України. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
3. Кодекс України. Кодекс з процедур банкрутства від 18.10.2018 № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>
4. Кодекс України. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI /із змінами і доповненнями. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
5. Кодекс України. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
6. Офіційний вісник України. URL:
7. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/>
10. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk>
11. Офіційні друковані видання: «Офіційний вісник України», «Голос України», «Урядовий кур'єр», Офіційний вісник Президента України, Відомості Верховної Ради України, Збірник урядових нормативних актів України
12. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SH000099.html
13. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України №996-X ІУ від 16.07.1999 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
14. Сайт «мінфін». URL: <https://index.minfin.com.ua/>

Основні підручники та навчальні посібники:

1. Аранчій В.І., Томілін О.О., Дорогань-Писаренко Л.О. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. РВВ ПДАУ. 2021. 300 с.
2. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: учебный курс. К.: Эльга: Ника-Центр, 2004. 656 с.
3. Васьківська К. В., Сич О. А. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. Львів: „ГАЛИЧ-ПРЕС”, 2017. 236 с.
4. Власова Н.О., Міщенко В.А., П'ятак Т.В., Кочетова Т.І., Котлярова А.В. Фінанси підприємств: підручник / за наук. ред. проф. Н.О. Власової. Х.: Світ книг, 2018. 437 с.
5. Власова Н.О., П'ятак Т.В., Кочетова Т.І. Фінанси підприємств: навч. посібник: практикум / за наук. ред. проф. Власової Н.О. Х.: Світ книг, 2020. 312 с.
6. Дема Д. І., Дорохова Л. М., Віленчук О. М. Фінансовий менеджмент: підручник. Житомир: ЖНАЕУ, 2018. 320 с.
7. Кнейслер О. В., Квасовський О. Р., Ніпіаліді Фінансовий менеджмент: підручник / за ред. д.е.н., проф. Кнейслер О. В. Тернопіль: Економічна думка, 2018. 478 с.
8. Коваленко Л. О., Ремньова Л. М. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. К.: Знання, 2008. 438с.
9. Финансовый менеджмент / Под ред. Е. С. Стояновой. М.: Перспектива, 1996. 405 с.
10. Финансовый менеджмент: практикум: учеб. пособие / Л. А. Бурмистрова, Е. Ю. Ветрова, О. А. Жеволукова и др.; под ред. Н. Ф. Самсонова. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000. 269 с.
11. Финансовый менеджмент: теория и практика: учебник / Е. С. Стоянова, Т.Б. Крылова, И.Т. Балабанов и др.; под ред. Е.С. Стояновой. М.: Перспектива, 1998. 656 с.
12. Финансовый менеджмент: учебник / под ред. А. М. Ковалевой. М.: ИНФРА-М, 2004. 284 с.
13. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / за заг. ред. В.М. Бороноса. Суми: Вид-во СумДУ, 2012. 539 с.: <http://fin.fem.sumdu.edu.ua/uk/finman2012.html>. 177
14. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / за заг. ред. І.О. Школьника. К.: «Центр учбової літератури», 2016. 488 с.
15. Фінансовий менеджмент: підручник / А. М. Поддєрьогін, Білик М.Д., Буряк Л.Д. та ін.; ред. А. М. Поддєрьогін. К.: КНЕУ, 2008. 535 с.
16. Фінансовий менеджмент: підручник / В.П. Мартиненко, Н.І. Климаш та ін. під ред. Т.А. Говорушко. Львів: «Магнолія 2006». 2014. 344 с.
17. Шим Дж. К., Сигал Дж. Г. Финансовый менеджмент. М.: Филин, 1997. 395 с.

Допоміжна література

1. Кашена Н. Б., Гаркуша Н. М., Сидорова Т. О., Лисак Г.Г. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. Харків: ХДУХТ, 2013. 396 с.
2. Балабанов И. Т. Основы финансового менеджмента: Как управлять капиталом. М.: Финансы и статистика, 1996. 400 с.
3. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия. К.: Smart Book, Эльга, 2013. 776 с.
4. Бланк И. А. Управление финансовыми рисками. К.: НикаЦентр, 2005. 600 с.
5. Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / за ред. Т. Г. Васильціва. Львів: ЛКА, 2012. 386 с.
6. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансовий словник / за ред. А.Г. Завгородній. К.: «Знання», 2002. 566 с.
7. Крутова А.С, Лачкова Л.І., Лачкова В.М. Управління фінансовою санацією підприємства: навч. посібник. Х.: Видавець Іванченко І. С., 2017. 186 с.
8. Ковальчук К.Ф. Управлінська, фінансова та маркетингова діяльність підприємств в умовах нестійкої економіки: кол. Монографія / за заг. ред. К.Ф. Ковальчука. Дніпропетровськ: Пороги, 2016. 516 с.
9. Лігоненко Л. О., Тарасюк М. В., Хіленко О. О. Антикризове управління підприємством: навч. посіб. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. 377 с.
10. Петленко Ю.В. Фінансовий менеджмент. Навчальний посібник. К.: Кондор, 2007. 298 с.
11. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: Підручник / А. М. Поддєрьогін, Білик М.Д., Буряк Л.Д. та ін.; ред. А. М. Поддєрьогін. К.: КНЕУ, 2013. 519 с. 178
12. Салига С.Я., Ляшенко Є. І. Антикризове фінансове управління підприємством. К.: Центр навчальної літератури, 2005. 208 с.
13. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: монографія. К.: КНЕУ, 2008. 272 с.
14. Фінанси: навчальний посібник / Крутова А. С., Близнюк О. П., Лачкова Л. І. та ін. Х.: Видавництво «Лідер», 2013. 560 с.
15. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: Підручник. К. : Центр учбової літератури, 2008. 566 с.
16. Штангрет А. М., Копилюк О. І. Антикризове управління підприємством: навч. посібник. К.: Знання, 2007. 335 с.
17. Юрій Е.О., Ковальчук Н.О. Корпоративні фінанси: навч. посіб. Чернівці: Рута, 2017. 374 с.

Методичне забезпечення:

1. Конспект лекцій з дисципліни «Фінансовий менеджмент» (для здобувачів спеціальності 073 "Менеджмент" денної та заочної форми навчання). Частина 1 / Укл. Л.М. Христенко. Сєверодонецьк: вид-во Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, 2020. 126 с.
2. Конспект лекцій з дисципліни «Фінансовий менеджмент» (для здобувачів спеціальності 073 "Менеджмент" денної та заочної форми навчання). Частина 2 / Укл. Л.М. Христенко. Сєверодонецьк: вид-во Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, 2021. 88 с.
3. Методичні вказівки до проведення практичних занять з дисципліни "Фінансовий та інвестиційний менеджмент" (для студентів спеціальності 073 "Менеджмент") /Укл. Л.М. Христенко. Сєверодонецьк: вид-во Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, 2018. 103 с.
4. Методичні рекомендації до самостійної роботи з дисципліни "Фінансовий та інвестиційний менеджмент" (для студентів спеціальності 073 "Менеджмент") /Укл. Л.М. Христенко. Сєверодонецьк: вид-во Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, 2018. 86 с.
5. Навчально-методичний комплекс дисципліни «Фінансового менеджменту» на платформі «Електронний університет СНУ ім. В. Даля». URL: <http://moodle2.snu.edu.ua/course/view.php?id=3266>

Оцінювання курсу

За повністю виконані завдання студент може отримати визначену кількість балів:

Інструменти і завдання	Кількість балів	
	Денна форма	Заочна форма
Присутність на заняттях, засвоєння лекційного матеріалу за темами, виконання завдань на практичних заняттях, виконання самостійної роботи для розширення знань у межах програми	70	
Присутність на заняттях (у період настановної сесії) та своєчасне виконання самостійних практичних завдань у межах тем	-	40
Індивідуальна робота	-	30
Заліковий тест	30	30
Разом	100	100

Шкала оцінювання студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Політика курсу

Плагіат та академічна доброчесність: Дотримання академічної доброчесності за курсом ґрунтується на внутрішньо-університетській системі запобігання та виявлення академічного плагіату, що базується на низці внутрішніх положень СНУ ім. В. Даля та вимогах чинного законодавства.

Під час вивчення курсу здобувачі виконують різні індивідуальні текстові роботи (виступи, доповіді, реферати, індивідуальні контрольні завдання), які перевіряються на унікальність за допомогою Internet-джерела (програма Antiplagiarism.net.). До текстових робіт висуваються вимоги, за якими усі запозичення мають бути оформлені за допомогою актуальних посилань на відповідних авторів. Під час складання залікових тестів списування із будь-яких джерел суворо заборонено.

Завдання і заняття: Під час викладання курсу використовується студентоцентризований підхід у формі проведення практичних/семінарських занять у малих групах, проблемно-орієнтованої структури лекційного матеріалу, що викладається, та групових/індивідуальних консультацій (теоретичних та проектних) за курсом. Активно застосовується форма самопідготовки здобувачів на основі бібліотечних фондів та Інтернет-ресурсів.

У межах запропонованого лекційного матеріалу відбувається заохочення здобувачів до самонавчання (позанавчальної роботи) за допомогою проходження спеціальних курсів (on-line / of-line) на навчальних платформах та в інших (ліцензований у встановленому порядку) навчальних закладах. Надання підтверджуючих документів (сертифікатів, дипломів) є підставою для зарахування: 1) певних тем у межах дисципліни із зарахуванням відповідної кількості кредитів (балів); 2) дисципліни загалом за умови, якщо кількість кредитів у документі з позанавчальної роботи дорівнює (або є більшою) за загальну кількість кредитів за дисципліною та співпадіння тематичної структури курсу. Зарахування кредитів за дисципліною відбувається згідно до Положення про порядок зарахування результатів навчання, отриманих в формальній та неформальній освіті, а також визначення та ліквідації академічної різниці у СНУ ім. В. Даля.

Заплановані робочою програмою за курсом індивідуальні завдання, реферати, доповіді до семінарів, виступи на практичних заняттях й інші форми індивідуальної роботи мають бути виконані у визначені терміни і оцінені відповідно до шкали, яка подана у програмі.

Вимогами до аудиторних занять є: проведення занять на регулярній та своєчасній основі, забезпечення необхідними технічними засобами та роздавальним матеріалом. Відсутність здобувача на заняттях (з будь-яких причин) не звільняє його від вивчення теоретичного матеріалу та виконання практичних завдань. Строки виконання та здачі завдань визначаються індивідуально кожному здобувачеві з урахуванням причин відсутності на заняттях. В разі поважної причини (хвороба, академічна мобільність та ін.) терміни можуть бути переглянуті у сторону збільшені за письмовим погодженням з завідуючим кафедрою та директором інституту.

Поведінка в аудиторії: На аудиторні заняття здобувачі мають з'являтися вчасно відповідно до діючого розкладу занять, яке міститься на сайті університету. Під час занять усі його учасники мають дотримуватися вимог техніки безпеки. В аудиторії мають зберігатися етичні та взаємоввічливі відносини з дотриманням зворотного зв'язку. Здобувачі під час занять мають бути зосередженими і не заважати викладачеві проводити заняття; вони не повинні залишати аудиторію без звернення до викладача за дозволом. Під час здійснення аудиторного контролю здобувачі мають бути підготовленими у межах теми або всього курсу; розраховувати лише на власні знання; не заважати іншим проходити контрольні заходи; виконувати усі вимоги викладача до поточного та підсумкового контролю знань.